

Boekbespreking

Talentontwikkeling in het Europese hoger onderwijs

Jos Beishuizen

Em. hoogleraar onderwijskunde, in het bijzonder onderzoek van hoger onderwijs, Vrije Universiteit Amsterdam

Talent Development in European Higher Education. Honors Programs in the Benelux, Nordic and German-Speaking Countries. Marca V.C. Wolfensberger. Heidelberg, New, York, Dordrecht, London: Springer Cham, 2015.

ISBN 978-3-319-12918-1, ISBN 978-3-319-12919-8 (eBook). 336 pp. Hard cover prijs €51,99.

Open Access, gepubliceerd met een *Creative Commons Attribution Non-commercial License*. Te downloaden vanaf <http://www.springer.com/gp/book/9783319129181>.

Nederland loopt voorop! Dat is een van de meer in het oog lopende boodschappen in Marca Wolfensberger's *Talent Development in European Higher Education*, dat in 2015 bij Springer verscheen. Nederland loopt voorop in het aanbieden van *honors* programma's aan universiteiten en hogescholen. In België worden de eerste stappen gezet (vooral in Vlaanderen). In de Scandinavische landen kiest men in het hoger onderwijs niet voor speciale onderwijsprogramma's voor getalenteerde studenten. In de Duits sprekende landen (Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland) is het beeld wisselend, maar eigenlijk alleen in Beieren wordt een serieuze poging gedaan om hoger onderwijs voor getalenteerde studenten op te zetten. Dit enigszins verrassende beeld wordt in de overzichtsstudie van Wolfensberger systematisch en zeer overzichtelijk en gestructureerd uit de doeken gedaan. Het boek beschrijft de stand van zaken in de 11 genoemde landen aan de hand van een beschrijving van het onderwijssysteem en de overheersende onderwijscultuur in het land, gevolgd door een systematisch geordende presentatie van alle instellingen voor hoger onderwijs waar *honors* programma's worden aangeboden. In Nederland zijn dat er 39 (universiteiten en hogescholen), in België vier, in Luxemburg geen, in Denemarken zes, in Noorwegen, Zweden en IJsland geen, in Finland drie, in Duitsland 17, in Oostenrijk drie en in Zwitserland geen.

De auteur heeft dit overzicht samengesteld in opdracht van het Sirius programma, het overheidsprogramma dat in Nederland de ontwikkeling van *honors* programma's aan universiteiten en hogescholen van 2008 tot en met 2014 financieel heeft ondersteund. Twee vragen waren leidend bij het samenstellen van het overzicht: (1) Hoe ziet de onderwijscontext (systeem, excellentiecultuur en talentbeleid) eruit in de 11 landen? (2) Welke *honors* programma's worden in universiteiten en hogescholen in elk van de 11 landen aangeboden?

Het onderzoek is uitgevoerd door een team bestaande uit zeven *honors* studenten en alumni, de projectleider en de auteur. De reikwijdte van het onderzoek is vooraf met de opdrachtgever (het Sirius programma) overeengekomen. Het team heeft alle mogelijke ingangen gebruikt, zoals persoonlijke contacten en informatie in de literatuur en op het web, om *honors* programma's op universiteiten en hogescholen in de 11 uitgekozen landen op te sporen. Uiteindelijk is met honderden mensen in de 11 landen overlegd. Een speciale positie vormden 14 sleutelfiguren met wie mondelinge interviews zijn gehouden. Deze sleutelfiguren zijn gevonden via officiële informatie vanuit de instellingen, maar ook via persoonlijke kanalen. Uiteindelijk hebben 20 experts uit alle 11 onderzochte landen de verzamelde informatie gecheckt op correctheid en volledigheid. In totaal zijn 303 instellingen voor hoger onderwijs onderzocht, waarvan er 52 in Nederland zijn gesitueerd. De gevonden *honors* programma's zijn beschreven in termen van structuur, omvang, inhoud, toelating, doelgroep en studiepunten.

Het boek is opgebouwd uit vijf delen. Na een inleidend deel met een verheldering van het begrippenapparaat en een verantwoording van de methode van dataverzameling volgt in de delen 2 tot en 4 een opsomming van *honors* programma's in achtereenvolgens de landen van de Benelux (deel 2), de Scandinavische landen (deel 3) en Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland (deel 4). In het slotdeel worden een vergelijking gemaakt tussen de landen, worden conclusies getrokken en worden suggesties voor verder onderzoek gedaan. Het boek geeft een mooi overzicht van in totaal 72 *honors* programma's, vooral in Nederland (39) en Duitsland (17), maar ook in de andere genoemde landen. Het kan een inspiratiebron vormen voor hen die een dergelijk programma willen opzetten of veranderen. Voor dit doel vormt het een handig naslagwerk met een aantal mooie voorbeelden, een vertrekpunt voor verdere studie. Het is niet te doen om 72 *honors* programma's in het bestek van ruim 300 bladzijden in detail te beschrijven. Maar als een programma de interesse van de lezer heeft gewekt, dan moet het mogelijk zijn om via de website van de betreffende instelling meer publieksinformatie over het programma te vergaren.

Programma overstijgend worden in het slotdeel conclusies getrokken. Wat opvalt is dat de aandacht voor talentontwikkeling sinds 2000 hoger op de agenda van het ho-

ger onderwijs is komen te staan en dat Nederland daarin voorop loopt. Verschillende mogelijke verklaringen worden aangedragen. In Nederland heeft het stimuleringsprogramma Sirius ongetwijfeld veel bijgedragen. Ook de prestatieafspraken hebben instellingen aangespoord omdat *honors* programma's te starten. Dit soort maatregelen vind je in het buitenland niet terug, met uitzondering van Beieren. Beieren heeft een lange traditie in het bevorderen van talentontwikkeling. Het *Elitenetzwirk Bayern* bestaat sinds 2002 en laat studenten toe op basis van studieresultaten (voortgezet onderwijs en bacheloropleiding). Toegelaten studenten volgen een apart programma dat in de plaats van een reguliere bachelor of master komt. Sommige programma's zijn sterk georiënteerd op onderzoek en omvatten een bacheloropleiding, een masteropleiding en een PhD traject. Ongeveer 1800 studenten nemen op jaarbasis deel aan een van de *honors* programma's aan acht universiteiten in Beieren. De studenten ontvangen een beurs van €900 per semester om in het kader van het *honors* programma studiekosten te dekken, bijvoorbeeld voor buitenlandse reizen. Stimulering door de overheid lijkt dus een belangrijke factor in de ontwikkeling van *honors* programma's. Waarom hebben sommige landen, zoals Beieren en Nederland, wel een stimulerende overheid en andere niet? Wolfensberger wijst op de cultuur van een land als belangrijke bepalende factor in de keuze om het ontwikkelen van *honors* programma's wel of niet te stimuleren. De Scandinavische landen kennen volgens de auteur een egalitaire cultuur, waardoor aandacht voor talentontwikkeling daar in het hoger onderwijs niet goed van de grond komt. Geldt dat voor Nederland niet? Het komt mij voor dat ook Nederland meer gericht is op het stimuleren van gelijke kansen voor allen dan op het onderscheiden en stimuleren van studenten met veel talent. In Nederland biedt het vwo-diploma aan elke leerling toegang tot alle universiteiten en tot de meeste opleidingen. Ik herinner mij nog levendig de gereserveerde reacties op het instellingsplan "Koersen op Kwaliteit" waarmee de kersverse collegevoorzitter Loek Vredevoogd in 1994 de Universiteit Leiden bestormde: strenge selectie, een kleine elite-universiteit. De minister weigerde extra middelen voor dit experiment toe te kennen en zo liep het plan op niets uit. Het is dus de vraag of Nederland minder egalitair denkt dan de Scandinavische landen. Mogelijk heeft er in Nederland aan het begin van de 21^e eeuw een cultuuromslag plaatsgevonden en krijgt talentontwikkeling als aspect van *personalised education* nu meer steun dan vroeger. Het Siriusprogramma zou van deze omslag de politieke vertaling zijn. Een alternatieve verklaring is dat de Nederlandse (onderwijs)politiek sterk gedreven worden door de steeds weer opduikende vrees de boot te missen. Zo voerden we ook al als een van de eersten in Europa de bachelor-master structuur in en staan we ook met ons beleid op het terrein van kwaliteitszorg vooraan.

Hoe dit ook zij, we lopen, samen met Beieren, in Europa voorop als het om de bevordering van talentontwikkeling in het hoger onderwijs gaat. Overigens merkt Wol-

fensberger op dat in veel van de andere onderzochte Europese landen wel degelijk aandacht wordt besteed aan talentontwikkeling, maar dan vooral in het basis- en voortgezet onderwijs. Wolfensberger betreurt het ontbreken van een gemeenschappelijke terminologie als programma's en beleid in verschillende Europese landen worden vergeleken. Dat is met al die cultuur- en taalverschillen niet zo verwonderlijk. Wolfensberger noemt nog een opmerkelijk resultaat van haar vergelijking: de terugkerende aandacht voor gemeenschapsvorming als onderdeel van *honors* programma's.

Wolfensberger is er zich van bewust dat haar onderzoek een eerste stap is op weg naar een meer diepgaande analyse van de factoren die invloed uitoefenen op de ontwikkeling van talentbeleid en *honors* programma's in het hoger onderwijs. Ze besluit met een reeks van onderzoeksvragen die als vervolg op haar eerste inventarisatie aan de orde gesteld zouden kunnen worden. Onderzoekers die zich hiermee willen bezighouden kunnen ideeën opdoen in dit nuttige boek waarmee Wolfensberger zowel de praktijk als het onderzoek van hoger onderwijs een dienst bewijst.